

SIRP JA VASAR

30

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI, KIRJANIKE LIIDU,
KUNSTNIKE LIIDU JA HELILOOJATE LIIDU HAALIKANDJA

REEDEL, 28. JUULIL 1967. A.

XXVII aastakäik

Jäädvustatud aeg

Märkmeid V rahvusvaheliselt Moskva filmifestivalilt

VALDEKO TOBRO

20. juuli. Kremli Kongresside Palees on V rahvusvahelise Moskva filmifestivali pidulik lõputseremoonia. Tehakse teatavaks konkursside võitjad. Festivali suur auhind on määratud filmidele «Ajakirjanik» (režissöör Sergei Gerasimov, NSV Liit) ja «Isa» (István Szabó, Ungari). Parimaks lastefilmiks tunnistatakse «Väike põgenik» (režissöör Eduard Botšarov ja Teinosuke Kinugasa, NSV Liit—Jaapan). Lühifilmide kuldauhinna saavad «Ku Ti partisaanid» (režissöör Tran Nu Trung-tšan, Lõuna-Vietnami Rahvuslik Vabastusrinne) ja «Tuulte väravas» (Ngok Kuin, Vietnam DV). Auhinnad parima osatäitmise eest antakse Paul Scofieldile (Inglismaa), Sandie Den-nisele (USA) ja Gryniet Molvigile (Rootsi).

Kuigi ajakirjandus tituleerib rahvusvahelisi filmifestivale kinematograafia pidupäevadeks, on nende korraldamise põhjused ning eesmärgid märksa asjalikumad laadi. Esimesed filmifestivalid kutsus ellu kinematograafia kiire areng ja levik, tungiv vajadus tutvuda üksteise saavutustega, vahetada operatiivselt informatsiooni, väidelda filmikunsti probleemide üle. Pärast Teist maailmasõda on festivalide arv näidanud pidevat kasvu. Staazikatele Veneetsia ja Cannes'i filmifoorumitele on lisandunud kümneid uusi ja praegu korraldab enamik arenenud kinematograafia riike filmikunstnike rahvusvahelisi kokkutulekuid. Kuid juba mõnda aega on kuulda ka häält, mis kõneleb filmifestivalide kriisist, süüdistavad neid kunsti huvide boikoteerimises ning kommertsipuukslikumardamises. Huvi suurte filmifoorumite vastu on viimastel aastatel ka hakanud selle asemel kõidavad kinematograafide ja kriitikute tähelepanu mitmed käabusfestivalid. Tüüpiliseks näiteks on Itaalia provintsiinlas Pesaros peetav avangardistlike filmide festival, mis viimasel ajal progresseeruvat huvi äratab. Kui on tekkinud kriis, siis muidugi otsitakse ka teid selle ületamiseks. Mitmed filmiteadlased ja -kriitikud, kes on nimetatud probleem analüüsitud, peavad reaalseks väljapääsu võimaluseks festivalide senisest rangemat spetsialiseerimist, uut tüüpi (s. t. oma kindla profiiliga) filmifoorumite korraldamist. Nii näiteks kirjutab Ameerika filmoloog Gideon Bachmann: «Vana tüüpi festival püüab ära elada kommertskinematograafia teenimisega, uut tüüpi festival aga püüab selle poole, et filmi suhtutaks kui sügava filosoofilise mõtte ja individuaalse vormi-ga kunstiteosesse.» See tähendab, et igal kaasaja nõuetele vastaval festivalil peab olema oma nägu, oma kindla-piiriline programm.

Moskva rahvusvahelise filmifestivali nägu on kujundanud deviis «Filmi-kunsti humanism! nimel, rahu ja rahvastevahelise sõpruse nimel!» järgimine. See on määratud konkursil linastuvate teoste valiku ja festivali ideeli-se suuniluse. Teiseks iseloomulikuks jooneks on olnud märkimisväärse tähelepanu osutamine Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika riikide tähtsade filmikunstile. Moskva rahvusvahelised filminädalad on avanud noortele rahvuskinematograafiatele tee maailma-areenile. Nendest väljakujunenud traditsioonidest peeti kinni ka V rahvusvahelisel filmifestivalil, nagu seda juba auhinnaasajaite nimekirjast nähtub.

Oma mastaapide poolest oli V rahvusvaheline Moskva filmifestival suurim, mis seni on korraldatud. Sellest võitis osa kinematograafide esindajaid 54 riigist ja veel mitmetest mitteriikli-kest organisatsioonidest. Kolmel konkurssikraanil — täismetraažiliste kunstiliste filmide, lastefilmide ja dokumen-taal- ning lühimetraažiliste filmide ek-raanil — linastus kokku 92 teost. Nen-dele lisandus veel retrospektiivne pro-gramm «50 aastat nõukogude filmi-kunsti» ja suurel arvul väljaspool võit-just esitatud filme. Tänu sellele ku-junes festival informatsioonirikkaks, paljudest kinematograafia kaasaegse-dest probleemidest ülevaadet andvaks. Mõnda olulisemat nendest tahkasingi käesolevas kirjutises tutvustada.

Pärast neorealismi õitseaga on fil-mikunsti sisulist ja vormilist evolutsiooni sageli seostatud terminiga «uus laine». Esialgu kehtis see termin rühma

noorte prantsuse režissööride kohta, kes debüteerisid viiekümnendate aastate lõpul. Need olid enamikus filmi-teoreetik André Bazini õpilased ja tema asutatud ajakirja «Cahiers du Cinéma» kaastöölised. Selle rühmituse andekamate esindajate François Truf-faut, Jean-Luc Godard'i, Claude Cha-brol'i ja Louis Malle'i teosed töid palju uut ning diskuteeritavat filmikunsti temaatikasse, filmi väljendusvahendite arengusse, kinematograafia spetsiifika mõistmisse.

Kuuekümnendate aastate algul ker-kis ka Tšehhoslovakkias esle plejaad noori režissööre, kellest mitmed astusid oma teostega teravasse poleemikasse prantsuse «uue laine» esindajatega. Tšehhoslovakkia noor filmikunst, mida iseloomustab väljapaistva vorminova-torluse suurepärase ühendamine olu-liste kaasaja probleemide julge käsit-lemisega, on äratanud erakordset tä-helepanu kogu maailmas ja on olnud selleks tõukejõuks, mis on soodustanud oma rahvusliku «uue laine» tekkimist mitmetes riikides. Paari viimase aasta filmiuudised kõnelevad sellest, et uus kinematograafistide põlvkond on haka-nud tooni andma ka Bulgaarias, Ungar-is, Jugoslaavias, Saksa Föderatiivses Vabariigis.

Niisiis tähendab «uus laine» sõna ot-seses mõttes uut režissööride põlvkon-da. Kuid ühtlasi tähendab see ka uut temaatilist kvaliteeti filmikunsti. Hoo-limata suurtest erinevustest ideoloogil-istes tööspidamistes ning kunstiveen-dumustes iseloomustab noorte režissöö-ride loomingut teatav temaatiline üht-sus. Ja nimelt: ergas tähelepanu sõja-järgse põlvkonna ning tema ees seis-vate probleemide vastu. Pärast Teist maailmasõda kasvanud noor inimene, tema tööspidamised, ellusuhtumine, tema suhted ümbritseva keskkonnaga leiavad filmist filmi analüüsimist, jäl-gimist ja hindamist. Suuresti just selle tõttu võimegi täheldada tänapäeva kinematograafias kaasaja probleemide domineerimist, aktiivset sekkumist te-gelikkuses arenevatesse protsessidesse.

V rahvusvahelisel Moskva filmifesti-valil oli see kinematograafia tendents väljapaistvalt esindatud ja ta leidis ka väärilist hindamist. Suure auhinna-ga pärjatud ungari filmi «Isa» režissööri István Szabó't (sündinud 1938. aastal, teinud kolm lüh- ja kaks täismetraa-žilist filmi, mis kõik on võitnud rahvusvahelisi auhindu) võib pidada tera-va ja kompromissitu kaasajatunnetuse poolest kinematograafistide noorema põlvkonna tüüpiliseks esindajaks. Tema filmis valitseb tugev dialektiline seos individuaalse ja ühiskondliku vahel. Filmi individuaalne süžeeilin jälgib noore ungari täiskasvanuks sirgu-mist sõjajärgsetel aastatel. Peategelase isa on surnud sõja viimastel päevadel. Isata kasvava poisi fantaasia ehib mä-lestused isast müstiliste kanglastegude loorberitega, mis aitab tal oma lapse-põlvemuredest üle saada. Täisikka jõudnuna, kui tekib vajadus enese-teostamise järele, kui mälestused isast ja veel vähem fantaasia sünnitatud liialdused enam edasi ei aita, jõuab ta keeruliste psüühiliste üleelamuste hin-naga elu tõeliste väärtuste mõistmiseni ja isast jäänud mälestuse puhastami-seni müstilistest liialdustest. Kuigi on ilmselt ülearune otsida niisugusest süžeeilist otest paralleeli isikukul-tuse perioodiga ja sellest vabanemisega Ungaris, peegeldab filmi peategelase saatus ometi täpselt neid keerdkäike, mis on toimunud Ungari ühiskonnas sõjajärgsetel aastakümnetel. István Szabó film on iseloomulik Ungari uuema filmikunsti püüdlustele kainelt

(Järg 4. lk.)

Merevaigumaa meloodiad

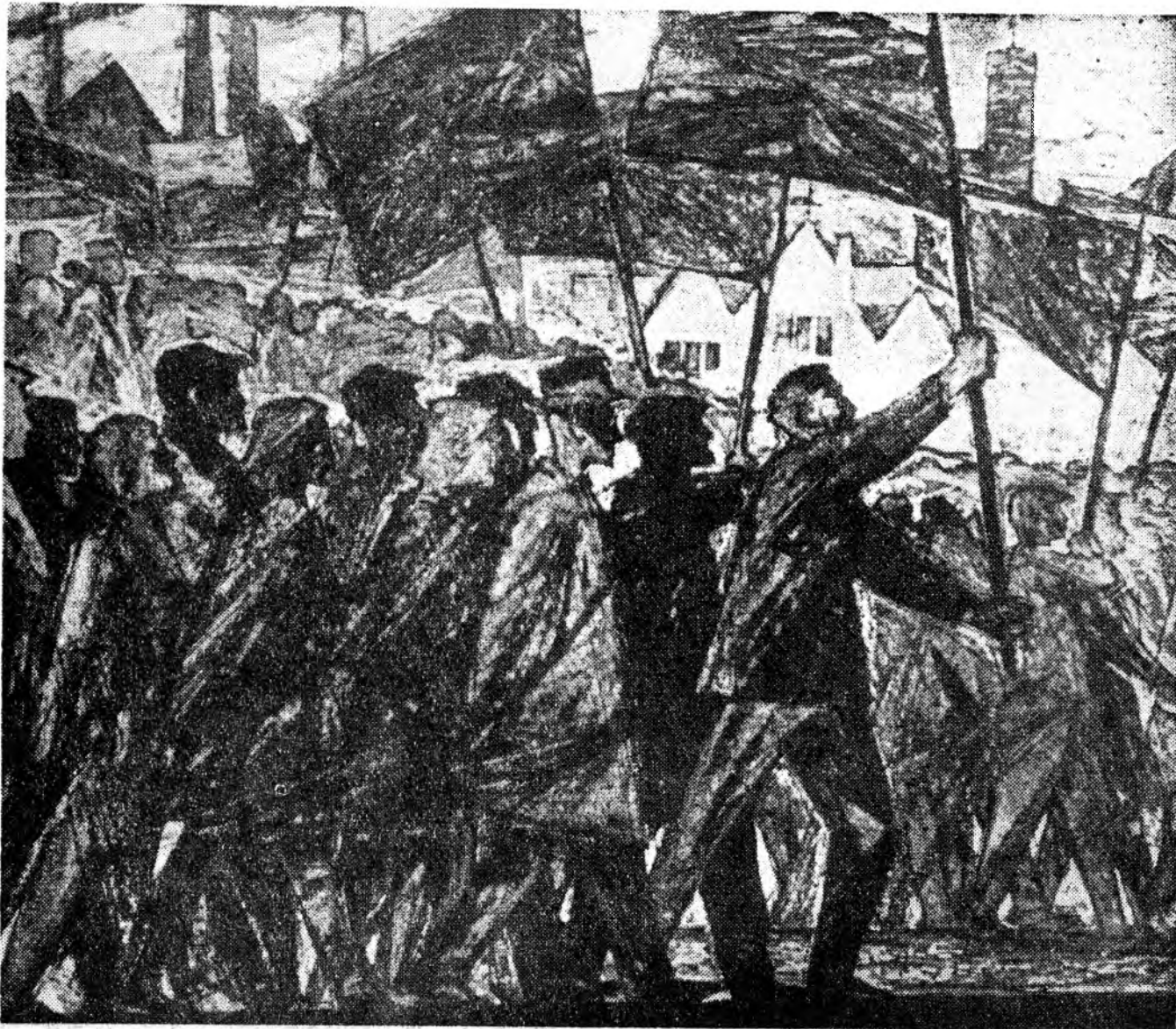
LEEDU KUNSTIMEISTRITE PIDULIK KONTSERT

Leedu nimeatakse merevaigu-maaks. Kuid see maa ei ole rikas üks-nes «päikesekiivi», vaid ka rahvatalen-tide poolest.

Leedu rahva kõige andekamaid poe-gi ja tütreid tuntakse kogu maailmas. K. Donelaitise ja J. Žemaitė, M. Ciur-lionis, M. Petrauskas ja Salomeja Neris nimes on kujunenud tõeliseks ehteks meie paljurahvuselisele kul-tuurile. Sellest rääkis oma tervituskõ-nes helilooja B. Terentjev, kes soovis Leedu esindajatele edu Moskvast.

Tervitusele vastates tänas Leedu NSV teeneline kunstnik V. Noreika moskvalast sooja ja vennaliku vastu-võtu eest.

Kõik Leedu kunsti rikkused, tema kordumatu omapära, tema igavesti noored ja arenevad traditsioonid olid laialt esindatud Kremli Kongresside Palees toimunud kontserdil, millega algasid Leedu kultuuri- ja kunstipe-avad Moskvast. Väärab tähelepanu, et

Augustis algab Tallinnas Ok-

toobri juubelele pühendatud va-bariiklik kunstinäitus. Tööde vastuvõtmiseni on jäänud vaid paar päeva, mida kunstni-kud kasutavad viimaste viimist-luste tegemiseks. Ülal: Hugo Miti uus graafiline leht «Pu-nased lipud» sarjast «1940. aasta». All: (vasakult) graafika eksperimentaalilähe juhataja Jüri Hain, kunstnikud Silvi Väl-jal ja Alo Hoidre äsja valminud tömmist uurimas.

AUTAHVILE

Vabariigi 27. aastapäeva puhul pa-gutati rajoonide autahvile paljude eesrindlaste fotoportreed, nende seas Viljandi rajooni autahvile Suislepa kultuurimaja direktori Virve Kresla ja Täksi külaraamatukogu juhataja Hilda Luige ning Rakvere rajooni au-tahvile Haljala kultuurimaja direktori Valve Pääri fotoportree.

- Viis versta veerand tunniga ehk viis laulupidu nelja nädala-laga — Gustav Ernesaks.
- Mälestusi «Aastate tagant» (järg) — Venjamin Kaverin.
- Kokkuvõte vastukajadest K. Kase artiklile «Kas koolis ongi tarvis näiteringi?».
- Kohutav tõde «kultuurirevolutsiooni» kohta. «Miks ma põge-nesin Hiinast» — Ma Si-zong.
- Seitse paberit — Mats Traat.

Läti, Leedu ja Eesti raamatu päev

Sokolnikis

23. juulil oli Moskuas Sokolniki pargis toimuv rahvusvahelisel raamatu-näitusel Leedu, Läti ja Eesti raamatu päev.

Avades piduliku koosoleku näituse konverentsisaalis, märkis NSV Liidu kirjastuskomitee esimehe asetäitja G. Martirosjan Balti vabariikide raamatu-kirjastajate suuri saavutusi.

Trükkisõna arengust Eestis rääkis koosolekujuht Eestis NSV Kirjastuskomitee esimees L. Kaik. Ta esitas huvitavaid arve, mis näitavad raamatute väljandmise kasvu nõukogude võimu aastate jooksul. Nõukogude võimu perioodil on Eestis ilmunud ligi 28 000 raamatut tiraažiga 165 miljonit. Väljandmete arvu poolest on esikohal marksismi-leninismi klassikute tööd. Üksnes V. I. Lenini teosed on ilmunud tiraažiga üle miljoni.

Miljonilistes koostatiraažides on Eestis välja antud teaduslikke ja populaarteaduslikke raamatuid, ilukirjandust ja lastekirjandust.

Eesti keeles on ilmunud 63 keelest tõlitud teosed. Eriti populaarsed on vene kirjanike ja teiste nõukogude vennasrahvaste kirjanike raamatud 1280 nende teost on välja antud üldtiraažiga 18 miljonit. On ilmunud A. Tšehhovi, L. Tolstoi ja M. Gorki kogutud teosed.

Tervituskõnega pöördus vennasvabariiki kirjanike ja kirjastajate poole Valentin Katajev, kes konstateeris Baltimaade andekate literaatide tõhusat panust nõukogude kultuuri varasale.

Vabariikide esindajad tervitas Poola ühe kirjastuse direktor Stanislaw Wronski. Ta ütles, et Poolat ei ühenda nõukogude Baltikumi vabariikidega üksnes ühine meri, vaid ka sotsialismideed, mis aitavad arendada rahvuslikku majandust ja kultuuri.

Sojalt reageerisid koosolekul NSV Liidu Ülemnõukogu Rahvaste Nõukogu juhataja J. Paleckise kõnele.

J. Paleckis tervitas palavalt sellest näitusest osavõtjaid, mida ta nimetas sotsialistliku kultuuri suursündmuseks.

Arvukalt külastajaid oli sel päeval näituse Eesti osakonnas. Huvitav ekspositsioon algab dekoratiivse kaardiga, mis annab ülevaate Eesti raamatu populaarsusest 30 maa rahvaste hulgas ja kõigis Nõukogude Liidu vabariikides. Stendidel on marksismi-leninismi klassikute teosed ning tuntud eesti ja vene kirjanike raamatud. Siin võib tutvuda ka vabariigi nimekate kunstnike graafikaga.

Ohtu kuulasid külastajad Balti vabariikide rahvuslikku muusikat ning tutvusid nende laulude ja tantsudega. (TASS)

NOORTE LOOMINGULINE LAAGER LEEDUS

Seesugustel laagritel on Leedus mõningane traditsioon — tänavu koguneti juba viiendat korda. Telklaager asus kenas männimetsas Anykšciai linnakese lähedal. Sada aastat tagasi kirjutas Leedu tähtsamaid klassikuid Antanas Baranaukas Anykšciais oma kuulsa poeemi «Anykšciu šilėlis». Nüüd aga käisid siin tulised vaidlused tänapäeva kultuurielu küsimustes. Peale Leedu noorte kirjanike, kunstnike, muusikameeste ja näitlejate viibis Anykšciai laagris esindajaid Moskvast, Ukrainast, Valgevenest, Lätist ning Eestist.

SPORT JA KUNST

24. juulil avati II üleilmduline näitus «Kehakultuur ja sport kujutavas kunstis». NSV Liidu IV rahvaste spartakiadi puhul organiseeritud näitus on pühendatud Suure Oktoobri 50. aastapäevale.

500 tööd — maalid ja skulptuurid, monumentaal- ja dekoratiivkunstiteosed — on välja pandud V. I. Lenini nimelise Keskstaadioni näituselaviljonis. Siin eksponeerivad oma töid kunstnikud kõigist liiduvabariikidest. (TASS)

Viis versta veerand tunniga ehk viis laulupidu nelja nädalaga

GUSTAV ERNESAKS

lopsakus tekitas umbes sellise peo tipu meeleolu nagu meie koolinoorte ja üliõpilaslaulupeol. Katse leida suurte vabaõhukontsertide korraldamiseks uusi teid väärrib tutvumist.

Päris laulupeol kõik nähtu rakendatav pole, sest laulupeo ouline tuum seisneb ikkagi kavas eneses ja selle veenvas esitamises parimates akustilistes tingimustes.

Ent üha rohkem tuleb ka meil mõelda, kuidas kiiremini ja läbimõeldumalt paigutada suuri koorilike ettenähtud kohtadele. Vahel me kaotame selleks liigselt aega, mis mõjub omakorda jahutavalt kontserdi käigule. See oli välditud nii Tampere, Viinuses kui ka Riias.

Tulevikus peame tingimata looma andekatest ja operatiivsetest inimestest grupi, kelle hooleks jääks masside liikumine nii proovidel kui esinemisel. Ara tuleb jätta ka publikusse teatamised, et koguneda sellel ja sellel kooriliigil, Lavatagune elu ärge segagu kuulajat.

Ei saa salata, et suurte hulkade lihtsam liikumised ühele või teisele poole, üles või alla pakuvad silmale küllaltki nauditavaid pilte. Mäletagem kas või seda, kuidas meeskoorid eelmisel üldlaulupeol frontaalselt käiskäes jalgalt alla astusid. Kasutagem siis käsikäes nii kiirust, ilu kui ka vaheldust. Hea sisu peab olema rüütatud ka ilusasse pakendisse.

Hoolitsegem, et liikumine ei muutuks vaid liikumiseks liikumise pärast (näit. aegaviitv üksikute ridade haaval väljatulek jne.).

LÄTI KOOLINOORTE LAULUPEOL oli laululava noortega täidetud kahel korral. Kontserdi esimesel poolel olid seal poiste- ja lastekoorig, teisel — sega- ja naiskoorig. Kava läbiviimine oli väga ladus, lätlastel on rikkad segakoorige poolest (NBI ka nende täiskasvanute segakoorige arv on suur ja tase kõrge.)

Kava koosnes nagu Viinuses ja Tallinnas peamiselt revolutsioonilistest lauludest. Sekka oli põimitud rohkesti ka teisi kõlavaid laule — eriti palju rahvalaule, millega tekitati vaheldusrikksust ja kontrastis. Eks ole ju vana tõde, et kui laulda terve rida ühesuguse meeleolu kaitseks häid laule järjest, siis lõpptulemuseks kahjustavad nad üksteist ja tulemus on loodetule vastupidine — isegi hall. Siin aitavad proovitud abivahendid: erinevad tempod, dünaamilised kontrastid, vahelduvad rütmid, helistiku- lised vaheldused, palade erinevad karakterid ja faktuur jne.

Kogu kava oli Riias kolme parima üldjuhi kätes. Meil katsetagem edasi ka tulevaste üldjuhtidega — hoidugem aga siiski igale laulele eri juhi otsimisest. Veelgi rohkem võiksime arvestada laulude ja juhtide omavahelist sobivust ja lauljate kui ka kuulajate tähelepanekuid.

KOOLINOORTE LAULUPIDU TALLINNAS oli kahtlemata suur samm edasi. Tõsisemaks puuduseks osutus nii siin kui ka hiljem üliõpilaslaulupeol hiline kava koostamine ja sellest olenev vähene ettevalmistusaeg. Põhjalik repertuaari omandamine ja selle maksimaalne viimistlus on aga muusikapidustuste ootustav üli, kogu peo tuum, selle haarde laius ja sügavus.

Täna võib ja peab kõnelema ka teistest muretekitavatest küsimustest. Üheks on vanemate klasside lauluhuviliste vähenen arv. Puudusid isegi neidude koorid (naiskoorig). Oleks oodanud kui või paariigi piiratud ulatussega meeskoorilaulu esitamist. Muidugi pole õigustatud mudilas-koorige väljajätmist. Kui üks või teine asi on raske organiseerida, siis tuleb organiseerimist täiendada, uut moodi organiseerida, uusi inimesi juurde leida. Meie «üliõp» ülemjooks algab ju sessamas «mudilas», kuigi võiks näida, et tähelepanu pööramine sellele muusikaliselt tagasihoidlikule lõigule ei too kunstilisi loobereid. Eks haara meie väljakujunenud laulupidude süsteem kogu rahvast hääl- list haurani. Hoolitsetes eriti häälipoeglik

ehk

viis laulupidu nelja nädalaga

tiiva eest, ei kurda me hiljem, et noored hoiavad koorilaulust kõrvale.

Tagantjärele tark olles oleks pidanud nii koolinoorsoo laulupeo kui ka üliõpilaslau- lulupeo ettevalmistamisel üldlaulupeo peakomisjon ja repertuaarikomisjon kaasa lööma. Ka on vaja, et vastavate koori- liikide esindajaid oleks sektsioonides veelgi arvukamalt.

Heatujulisel lastepeol küpses paljudel mõte, et laste keelpilliorkestri suurendam- ise ja arendamise kõrval tuleks asutada ka alaliselt töötav laste sümfooniaorke- ster. Hiljagavaks eeskujuks võiks selles osas olla Soomes töötava muusika täien- dusekursuse — Klemetti-Opisto igasuvine kuujaline mängulaager. Kvalifitseeritud dirigentide juhatusel olen neid mangu- mehi kahel korral Tampere kontserdil imetlenud.

Tallinnas valmistasid rõõmu ka puhk- pilliorkestrid. Kuhu on aga jäänud endi- sel ajal arvukalt tegutsenud Tallinna koo- lide orkestreid? Mäletan selgesti, kui kõr- gele me oma nina tõstisime koolipoistena oma kooli orkestri järgi sammudes. Ning kooli direktoridki kondisid uhkusega oma kooli orkestri ees.

Lisaksin siia veel seda, et need muu- sikaõpetajad, kes (tahtes «moodsad» olla), tegelevad ainult estraadiorkestre- te ja vokaalansamblitega, sümfoonia-, puhkpilliorkestrite ja kooride arvel, tee- vad küll karuteene meie noorte muusi- kalise kasvatuse töös.

Kas mängisid kõik koolinoorte pilli- mehed laulupeoorkestris?

Kas olid ka kõik ansambrites lauljad ühiskoorides?

Minu arvates ei ole õpilaslaulupidude mõte suutnud tungida veel igasse kooli, iga direktorini ja laulu-muusikaõpetaja- jani.

Kas on nüüd, pärast laste laulupidu tarvis veel kellelegi selgeks teha nende mitmekülgset kasvatavat mõju?

Veel ühest kogemusest laulupeo kava koostamisel. Väärtusliku, aga üle jõu käi- va teose asemele tuleb esitada parem mitu taset kõlavat, huvitavat ja jõuko- last laulu. Me võime ju küll öelda: olgugi et me etteandega (ajasti hakkama ei saa- nud, ometi oli see töö kasulik. Ja siiski oli see viga.

Kui me tahame hüpata kõrgust kaks meetrit, aga lati maha ajame või selle alt läbi jookseme, siis pole me mitte hüpanud kahte meetrit.

Tuleme varem avaldatud mõtete juurde: nõndikunaid teosed (ja neid tuleb esi- tada) tutvustatagu juba varem planeeri- tud erikoorige. Kui nad ei pääse mõ- jule suurel vajalikul, siis esitatagu nad kontserdisaalis. Eks selguski laulupeo lõpul, kui laste lauluhinged lõkendasid ja leegisid, et meil polnud neile midagi laulda anda. Kahju oli.

Akordioniorkester ei pääsenud seekord vajalikult lõõgile. Kas mitte rohkem mõelda kava koostamisele ja uurida lee- dulaste külapelli kogemusi?

Pöörakem siitpeale veelgi koondatumalt tähelepanu kooli muusikaõpetamisele. Meie tulevased üldlaulupidude põllud va- javad just nüüd ajakohast laulutehnikat harimist. Ega inimene ole kartul või kapsas, et kasvab paar kuud — ja valmis. Uus inim põlvkond sirgub tamme kasvu- tempos.

Eks siis selguski ÜLIÕPILASTE LAU- LUPEOL, mida oleme varemalt külvau- nud.

Olen nõus — laulupidu oli tore, haar- v, meeleolukas. Aga «pidu» ise oligi laulupeo tugevaim osa, «laulu» juures peaks pisut aru pidama. Kõigepealt võis- me märgata, et oleme keskkoolides kül- vanud liiga vähe segakoorisemeet. Meie üliõpilaste arv lubaks rohkemat. Soja ajal oli võimalus kontrollida, kui palju oli umbes tuhande mehe «hulgas koorilaulu-

võimelisi mehi. Sain ca 10%. Naiste hulgas on see arv kindlasti suurem. Alati on üliõpilaskoorid igal maal olnud üht- lasi ka kõige paremad kontsertkoorig. Meie oleme aga tihti nõus asutama mõnd «poolkõlavat» naiskoori või «pooltoorest» meeskoori, jättes kõrvale segakoorig. mille tähtsus võiks ulatuda palju kaugemale oma asutuse puurest ja mille kohta kirja- nik Mart Raud ütles «vohh!» See mär- kus ei käi üksnes kõrgemate koolide kohta — see on üldine.

Oli muidki päikeseplekke üldises laulu- loomas. (Nagu märkate, vaatlengi ma tana neid läbi tahmaklaasi.) Fakt oli see, et meeskoorig pidid kavast välja jätta Saare «Leelo», sealjuures on teada, et üliõpilasmeskoorig on meie parimad. Hästi kõlas J. Simmi «Oma saar». Kas mitte sellepärast, et tuli tugev hoog vihma? Kui nii, siis võtke ka neid ridu vihmaga.

Ees seisab üliõpilaste laulupidu Viiniu- ses. Leppigem kokku: ka see pole üksnes rõõmupidu, vaid ikkagi laulu pidu. Tu- leks varakult kindlaks määrata esitava kava igale kooriliigile ja ka need laulud, mis ühiselt esitatakse.

Mul jäi tunne, et mitte kuidagi pole põhjust arvata, nagu kavatsesid näiteks lätlastel või leedulased tulevikus halve- mini laulma hakata.

Veel üks kogemus suurtest massiüritus- test. Kui selgub, et mõni väiksem ühik haarab peareeni peaaegu pooleks esine- misaja metraaziks, siis peab peoplatsil tegutsema viisakas ja resoluutne «väli- kohus».

Mõtleme veel väikeste üksuste esine- mistele suuremõodulistel pidudel. Väike- rõhuma venitavad esinemised toovad suu- de «saali» vaakuumi. Üleskeritud hoogu on kerge lasta tagasi veereda, aga seda uuesti tõsta — raske!

Ja tartlased! Teil seisab ees — viia lõ- puile laululava ehitus. See vajab helisuu- navat katust.

Kõrvataha kirjutused (kuigi hiljem mõni neist tuleb ka koostnasse kir- jutada).

Igal juhul rutata juubelilaulupeo põhi- kava koostamisega.

Hetkel on meie heliloojail kõige kibe- dam aeg uute laulude kirjutamiseks (täht- päev on 15. september).

Õppimise kontrolli plaanid ja võia- tulaulmise tingimused tuleb sektsiooni- des välja töötada kõige lähemal ajal.

Hiljem armutult mõta ka viiendat rattat ja «laulujänesed», kes armastavad sõita teiste regedel.

Kooride ja orkestre võistluste peatin- gimus olgu kogu repertuaari tõeline omandamine.

Peaproovide aega tuleks pikendada, et laulude viimistlemise kõrval lõpetada võistulaulmise finaaleid ja ka liikumise- proovid. Aga ka sellepärast, et lauljail oleks võimalus kuulda kõige paremate kooride erikontserte.

Laulupeorongkäigu ilmestust tõstaks, kui raadio, televisioon või mõni ajaleht võtaks oma hooleks paremini ja mõtte- kamalt vormistatud kollektiivide välja- selgitamise. Kohtunikuks olgu kõik peo- külalised.

Rahvariide osatähtsust tuleks järsult tõsta. Ka iga peoküüalde ärga häbenegu neil päevil rahvariideid kanda.

Rongkäigus ja peoplatsil olgu nii tege- lastel kui kuulajatel-vaatajatel kasutada värvilisi juubelirätte, linikuid, võõsid, mütse, varrukamärke jne.

Sellega suurendagem ühtlasi laulupeo fondi, et meie koorimuusikat arendada pi- dute vaheastail. Tavis on ellu kutsuda koorijuhide regulaarsed kõrgemad täien- dusekursused ja seda kogu meie koorijuh- tide perele — alt tippudest.

Ikka on seni lahendamata üldlaulupeo saateorkestri küsimus. Tampere püüti seda teha sümfooniaorkestriga läbi mikro- foni, Tallinnas ühe sümfooniaorkestri abil. Viinuses, Riias ja Tartus kasutati puhkpilliorkestrit. Selgub, et üks sümfo- niaorkester pole ometi vääriliseks partne- riks ühendkoorig. Ta peaks olema väga arvukas. Siis võtaks ta enda alla aga to- hutu «tootmispinna». Ei ole õnnestunud sümfooniaorkestrit viimendajate abil eraldi tugevdada. Ka üks puhkpilliorkes- ter pole täisväärtuslikuks saajaks. Siit järeldus — võimalikult suurendada a cap- pella laulude arvu või laiendada saate- puhkpilliorkestrit paarisaja mängijani. See vajaks jällegi erilist ettevalmistus-

SOTSIALISMIMAADE FILMTOOTAJAD TALLINNAS

Tallinna kinodes «Kosmos», «Sõprus» ja «Rahu» demonstreeriti V rahvusvahelisel Mosk- va filmifestivalil linastatud filme. Nelja päeva kestel võis publik tutvuda Mongoolia RV, Saksa DV, Ameerika Ühendriikide, Prantsusmaa, Tšeh- hoslovakkia SV jt. maade filmikunsti saavutus- tega, samuti näidati M. Gorki nimelise Moskva Filmistuudio filmi «Zosia», mis on loodud koos- töös Poola kinematograafiatöötajatega.

Tallinnas viibis grupp sotsialismimaa- de fil- miteidajaid. Nende hulgas Mongoolia RV filmi- laenuorganisatsiooni direktor Sanzav, Tšehhoslovakkia filmistuudio «Barrandov» toi- melaia dramaturg Jaroslav Perutka, näitlejad Domorsuren Mongoolias, Marir Russaljeva Bul- gaariast, Radek Brzobohaty Tšehhoslovakiast ja teised.

Pildil vasakult (vasakult paremale) Eesti NSV Kinematograafistide Liidu esimene sekretär K. Klisk, M. Gorki nim. filmistuudio näitleja J. Kamornel, filminäitleja A. Lundver, M. Gorki nim. filmistuudio näitleja N. Merzlikin, Mongoolia Rahvavabariigi teeneline kunstnik Domorsuren, Mongoolia Rahvavabariigi teeneline kunstnik režissöör Ziqid ja Tšehhoslovakkia filminäitleja R. Brzobohaty.

Pildil paremal: (vasakult paremale) Tšehhoslovakkia SV filmistuudio «Barrandov» toime- laia dramaturg Jaroslav Perutka, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kinematograafia Ko- mittee esimees F. Liivik, Bulgaaria RV näitlejanna Maria Russaljeva ja Mongoolia filmlaenuus- organisatsiooni direktor Sanzav.

V. Gorbunovi foto — ETA

laagrit. Sealt ärgu puudugu kutseliseks mängumehed. Seni on olnud saateorkestrite osa meie muusikapildustuste nõrgemaks lüüks. Siis veel — orkestri mängukoht laulupeol olgu lava keskel, võrdlemisi ees, ent astmeil. Huvitav oleks ka katsetada ühendpühkpilliorkestrit koos ühendkoorigega, kuid nad ei mahu korraga lavale.

Raadioside rongkäigul, proovidel ja esinemistel olgu kaasaja tasemel. Veelgi suurema kontakti loomiseks tuleb esinejate ja kuulajate read lähendada miinimumini (isegi Tallinnas, kus distants peaaegu hea oli). Seega muutuks kogu väljak monoliitsemaks.

Muusikapildustuste korraldamine üldlaulupeo ajal vajaks paljude organisatsioonide sünkroniseeritud tegevust.

Meil juba katsetatud sõprusõhtul tuleks edasi arendada umbes leedulaste stiilis. Kui palju kirjastustel õigeaegselt muusikalisi väljaandeid (albumeid, mono- graafiaid, noote, plaate jm.) rahva sekka saata tuleb, eks need plaanid ole juba ammu tehtud.

Kindlasti on kohe vaja jätta «Laulupeo Teataja» järele.

Meeleldi ootaksime kunstnikelt muusika-teemalisi näitusi, graafilisi mappe 100-aastaselt teekonnalt jne.

Muusikamuseum avab loodetavasti laululava all olevas ruumis ülevaatenäituse «100 aastat laulupidusi» (ühes väikeses kinogal). Ei ole vist ühtki Tallinnas viibivat turistit, kes ei külastaks laululavajätku ja seesuguste asjade vastu huvi ei tunnaks.

Üldlaulupeo filmide stsenaariume hakatakse kindlasti koostama juba enne üldlaulupidu.

Kena oli kõnida «Sõmeralt Sõrmikule» ja lasta end kaasa kanda viitel viiside voogudel. Rõõmud olid suured, ent suurim peaks meil ees seisma.

Ju see tuleb!
Selleks sügisel kõvasti pihtal

LÄTI KULTUURIKROONIKAT

▲ Läti NSV 27. aastapäeva puhul tehti teatavaks riiklike preemiate saaja kirjanduse kunsti ja teaduse alal. Kirjanduse alal sai riikliku preemia Olavs Vaciets luuletuskoogu «Hingus» eest, kulutav kunsti alal Indulis Zarins maali «Kõne» eest, helikunsti vallast Laima Andersone aktiivse kontsertidevuse ning helilooja Arvīds Zilinski muusika eest operette «Merevaikuranna noorukid» ja laulude eest. Filmikunsti valdkonnas pärjati preemia L. Gedravīcs, i. Ziedonis, i. Seleckis H. Franks ja A. Freimanis Rīla Filmistuudio dokumentaalfilmi «Aasta reportaaž».

Ühiskonnateaduste alal anti preemia alalnoteadiate kollektiivile, kuhu kuulusid P. Baumanis, E. Blumfelds, J. Dzintars, A. Drizulis, E. Zagars, V. Savcenko, V. Samson ja A. Udre. Monograafia eest «1941–1945» kirjanduse alal Vanema põlve kirjaniku Eduards Salenieks eest ilmus kirjastuse «Liesma» väljaandel 400-lehekülgealine memuaar «Nii nad töötasid». Raamatu esimeses osas kirjeldab autor teatavate koostööde põhjal 1941–1945. aastast Nõukogude Liidu 1920–1930-ndate aastate ja annab rea õnnestunud portreid sellistest proletaarsest sõjameestest kui L. Laicens, E. Eferis-Klusais, R. Eidemanis, O. Rihners jt.

▲ Läti kirjanduskriitikas lelab tunnustavat hindamist kirjandusteadlase Karlis Kraulīnsi hiljuti ilmunud ülevaateos «Tadžiki kirjandus». See on esimeseks läti keeles kirjutatud eri raamatute ühe NSV Liidu vennasrahva kirjanduse kohta, kus siinkohal mitte arvestada vene kirjandust.

▲ Läti avalikkus tähistas 22. juulil Lätale luuletaja Selmans Putānsi 75. sünnipäeva. Kodanlikus Lätis oli luuletaja sunnitud leiba teenima raudteelasena, kusjuures tal tuli oma võitluse luule tõttu tihti repressioone taluda. Nõukogude korrast alal on ta loominguil ilmunud kaks ulatuslikku valikku Kirjanike Liidu alal «Karo» avaldas oma juubelinumbri sarja juubilaril luuletusi latgaal keeles.

PUHKPILLIMUUSIKA PÄEV KEILAS

Pühapäeval avasid fanfaariheliid Keila laululaval järjekordest, arvult juba kolmanda Harju rajooni puhkpillimuusika päeva. Avakõne pidas rajooni täitevkomitee esimees E. Jaama.

Laululavale olid kogunenud rajooni tublidamad pasunamehed. El puudunud ka puhkpillimuusika veteran Verner Ounroos, kes hiljuti sai 85-aastaseks. Muusikapäeva peadirigendi taktikepp olid usaldatud Ain Paartalu kätte, kes usaldatud ka täiesti õigustas. Dirigeerisid veel Erich Anni, Voldemar Reima, Eino Jugaste, Alfred Sootna ja Andres Kaus. Gorbulske «Koita», E. Līvise «Kalurite tants», P. Karbi «Kilgimisel», Glinka «Romans», Fucki «Slaavi polka» jt. kõlasisid hästi. Ilmselt hoiatakse Harjus puhkpillimuusika traditsiooni au sees. Kahju ainult, et muusikapäevalt puudusid koolilõpilaste puhkpilliorkestrid.

Kontserdikava aitas sisustada segakoor «Keila» Rudolf Oja juhatamisel. Koos koondorkestriga kantl ette J. Jürme «Rukkiräak» ja R. Kulli «Kodu-maa» Kava teadustamine ja sõnaline osa oli Klooiga kultuurimaja juhataja Reet Linnu ülesandeks.

Järgmisel aastal, IV Harju rajooni puhkpillimuusika päeval tahaks aga näha, et kõik kollektiivid, kes esinemas lubaduse andsid, ka kindlasti kohale ilmuvad. Tänavu valmistasid ootamatult tulematatamisega korraldajale peavalu ja vaatajaile pettumuse rahvatahtsust Kirovi-nimelisel kalurikolhoosist. Raasiku puhkpilliorkester ja veel mitmed teised.

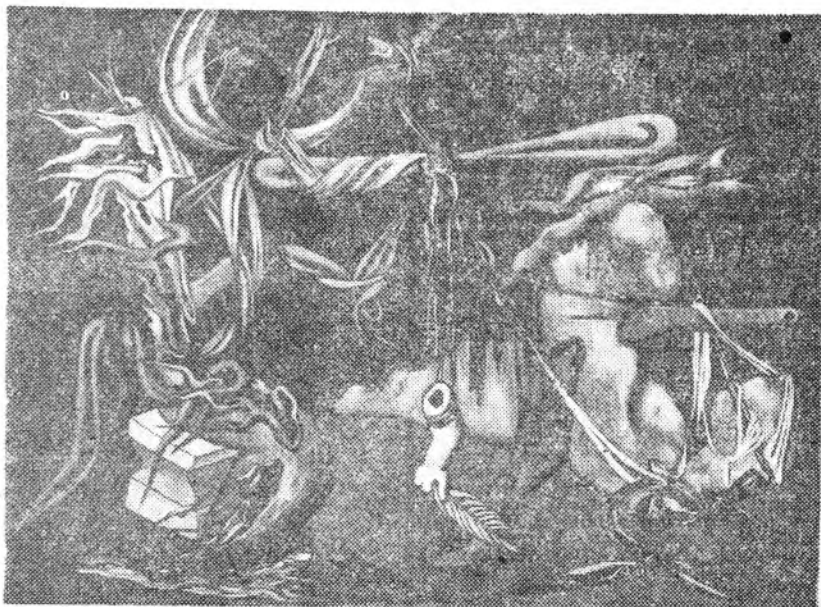
Loodame et Harju rajooni kultuuriosakond edaspidi ilmutab suuremat nõudlikkust selliste «ainult lubajate» suhtes.

V. Luha

Traditsioonid, manifestid, loomisrõõm

«Võites keskpärasuse anname tšehhi kunstile tagasi ülemaailmse kunsti loorberid.» Need Tšehhoslovakkia Kunstnike Liidu esimehe Adolf Hoffmeisteri sõnad iseloomustavad kaasaegset Tšehhoslovakkia kunstipoliitikat tema põhijoontes. Elarvamused hävitatakse. Väärtushinnang saab objektiivsed alused. Vana ja uus kunst lelavad seni märkamata jäänud ühendusiidid.

Tšehhoslovakkia külalisnäitus Tallinnas jääb kaugelt tavalisest esindusnäitusest. Ei ole siin paraadlikke kompositsioone ega kaanonite järgi maalitud ilu. Isegi tööde valik on ebaharilik — viimaste aastate tippsaavutuste asemel saame tutvuda töödega, mille loomisaastad haaravad peamiselt ajavahemikku sajandi esimesest aastakümnest Teise maailmasõja lõpuni. Ja siingi ilmneb üks tüüpilisi jooni kaasaaja Tšehhoslovakkia kunstnike taotlus-

K. Holan maal «Ambulatoorium» (1922)

lähedased «uusasjalikule» suunale.

1920-ndate aastate lõpp toob enamasti värvi kunstnike paletile. Märksa mitemekesistuvad ka loominguilised taotlused. Vajadus suurendada toode emot-

näiliselt ebareaalsetes, kuid tugeva emotsionaalsusega kujundisüsteemides. Sellesse gruppi võiks paigutada kunstnikke, nagu Tikal, Toyen, Liesler, Štýrský, Janoušek ja Hudeček. Antud näitusel on tugevamini esindatud neist Štýrský ja Janoušek. Esimene loob valitseva sümboli ähvardavast ohust ja selle traagikast inimkonnale. Teine avab Hispaania sündmuste tragöödia äärmiselt teravates kujundikombinatsioonides.

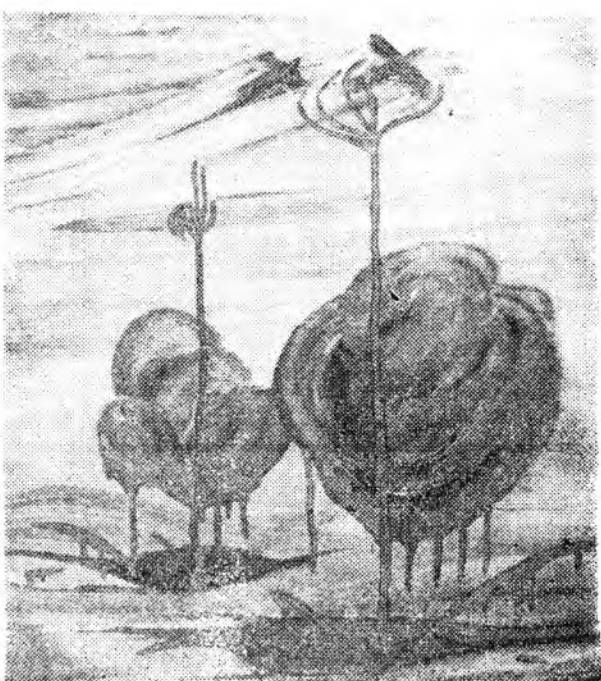
Eelnevaile väga lähedased on Josef Šima ja František Muzika tööd. Mõlemad maalid on rahvusvahelise kuulusega. Näiteks František Muzika esindas Tšehhoslovakkia 32. Veneetsia Biennaale ja on laialdaselt tuntud ka oma kirjanduskunstlaste uurimustega. Iseloomulikuks on neile kunstnikele tugev kujundite poeetilisus ja teoste lüüriline alatoon.

Sõjastõrjumuste saabumisele muutub paljude kunstnike looming konkreetsmaks, kujundid natuuri lähedasemaks. Siin hulgas võiks välja tõsta kunstnikke K. Černý ja A. Paderlíki.

Näituse graafika ja skulptuuri osa jääb maalist tunduvalt kesisemaks. Skulptuuris on see tingitud vastavastavast loomingu vähesusest, graafikas seavastu liigest traditsioonilisusest (19. saj. lõpu saksa ning prantsuse graafika mõjud).

Kunstielamus, mille saame Tšehhoslovakkia kunsti näitusest, suurendab tunduvalt huvi selle vennasrahva kultuuri vastu.

Tõnis Vint

Šima ja Muzika maalid «Hudečeki teemadel» (1939)

Mõnest heast ja mõnest veast

Rahvaülikoolidesse on koonduvad hulgalt kirjandusõppu, on tehtud tublit tööd. Seda enam on enne uue õppeperioodi algust vaja rääkida ka vigadest ja puudujääkidest. Olgu siin mõned nimetatud.

Kõigepealt kirjaandusosakondade üldse. Kus on need moodustatud? Tallinnas, Tartus, Sillamäel, Kohtla-Järvel, Kiviõlis, Paldiskis, Abjas, Juurus, Kohilas, Rakveres, Kunda, Väike-Maarjas, Tapal. Oh, küllaltki mitmesugune geograafiline haare rõõmustab, teisest küljest aga tekitab mõningaid kahtlusi ja küsimusi. Miks ei tööta kirjandusosakonnad sellistes vilka kultuuriluga linnades nagu Pärnu ja Võru? Miks on moodustatud kirjandusosakond Abjas ja mitte Viljandis, kus on kultuurharidustöö kool ning väljavalitud edukaks tööks palju suuremad? Kas õigustab end rahvaülikoolide rajamine niisugustes väikestes keskustes nagu Juuru ja Kohila? Osaliselt selgus juba rahvaülikoolide ühiskondliku ülevaatus käigus, et neil kahtlustel on alust ning midagi on läinud viltu. Abjas jäi osa loenguid ära, Juurus oli suuri raskusi loengute ettevalmistamisel ja organiseerimisel, Kohilas võitis õppustest osa keskmiselt 10–15 inimest kuigi kuulajaid oli registreeritud 25. Ka ei suudetud neis paigus organiseerida õppevorme, mis vastaksid rahvaülikoolide nõuetele ning ühtlasi pakuksid kuulajale uut ja huvitavat. Näiteks kujunes Kohila rahvaülikooli

«Eesti vabadusvõitluse kujutamine meie kirjanduses» illustratiivse materjaliga ülepakutud kirjandusõhtuks, millest koos esinejatega võitis osa 10 inimest. Suurema osa õhtust moodustasid pikad kaikenid üldtuntud kirjandusteostest (E. Bornhöhe «Tasuja», E. Vilde «Mahtsa sõda», A. Jakobsoni «Tuleviku nimel» jt.), mida loeti ette raamatut. Ükski kuulajaist märkmeid ei teinud ja raevalt, et seesugune kokkutulek kellelegi midagi uut andiski.

Suuremates keskustes (Tallinn, Tartu, Kohtla-Järve jne.) on kasutatud peamiselt loenguvormi. Lektoritena tegutsesid tuntud õppejõud ja kirjandusteadlased. Sellele vaatamata on osavõtjate arv tagasihoidlik. Ka on rahvaülikooli kuulajate hulgas vähe noori. Rakvere rajooni rahvaülikooli kirjandusosakondades registreeriti kokku 200 osavõtjat, neist alla 30 a. vanuseid 62, 30–50 a. vanuseid 96, üle 50 a. 42. Mõnes teises rajoonis on noori veelgi vähem. Kuulajate arv paljudes kirjandusosakondades näitab langust. Tartu rahvaülikooli kirjandusosakond töötab kaheastase programmi alusel. 1965. a. registreeriti kuulajaid 49, 1967. a. kevadeks jäi neid 17, loengutest võttis osa 12–13. Millega seda seletada?

Näib, et üks põhjustest on õppepro-

grammides. Sageli lihtsalt kopeeritakse keskkooli kursust. Käsitletakse A. Puskin, N. Gogol, M. Gorki, V. Majakovskit jt., aga kaasaegsest nõukogude kirjandusest ja tänapäeva kirjandusprobleemidest räägitakse väga vähe. Ometi peaks rahvaülikool andma just eelkõige seda uut, mida koolis ei õpetata. Samuti ei tohiks korraldada kohtumisi kirjanikega, et nendega lihtsalt tutvuda. Hoopis tulusamad oleksid nende esinemised mingil huvitaval kirjandusosalisel teemal. Eriti soovitatav oleks luua kontakt noorte kirjanike ja kirjandusteadlastega, sest noori huvitavad eelkõige ikkagi noored. Oluline on, et programmide koostamisel väga tõsiselt mõeldaks, kelle jaoks neid tehakse, millised teemad kohapealseid kuulajaid kõige enam võiksid huvitada, keda kutsuda esinema jne. Võib-olla vähendada programmi ulatust ja haarata rohkem sügavuti. Peaasi, et loengud oleksid tõesti sellised, mis äratavad paljudes huvi. Enne õppekavade koostamist maksaks konsulteerida ka Rahvaülikoolide Vabariikliku Nõukoguga.

Väikestes keskustes aga, kus esineb tõsiselt raskusi heatasemeiste õppuste ettevalmistamisega ning kuulajaskond on väike, ei pruugiks «linnukeses» pärast harkata rahvaülikooli moodustamist. Kirjandusõhtute, raamatute arutelude ja muude kirjanduslike ürituste organiseerimine, mida käesoleval aastal üsna mitmel pool tehti rahvaülikooli sildi all, võiks edaspidi rahumeeli edasi jäada raamatukogude ja kirjandusringide ülesandeks.

E. Lepik, Rahvaülikoolide Vabariikliku Nõukogu kirjanduse sektsiooni liige

ALGAB PÄRNU FILMI-FESTIVAL

Ülehomme, 30. juulil, avatakse Pärnus esimene meie vabariigi nn. rahvalik filmifestival. 6. augustini kestev üritus annab ülevaate eesti ekraaniloomingust. Nimelt korraldatakse kinos «Ranna» Eesti nõukogude kunstilise filmi 20. aastapäeva äramäkimiseks Nõukogude Eesti filmide festival, mis avatakse teosega «Elu tsitaadellis», samas demonstreeritakse «Tallinnfilmi» parimaid töid. Kuurordiklubi saalis linastatakse meie vabariigi uusi dokumentaal- ja nukufilme.

Pärnusse on kutsutud külalisi ka Leedu NSV-st, Moskvast ja Leningradist. Kinosõpradele korraldatakse loominguilisi kohtumisi filmikunstnike ja filminäitlejatega: H. Rappoport, L. Lužina, K. Kiisa, S. Skolnikovi, A. Lundveri, J. Järve, E. Tuganovi ja teistega. Pärnu kinoses linastub iga päev uus teos. Nii antakse omalaadne ülevaade juubeliaasta uutest filmidest. Kinos «Kiir» linastuvad vennasvabariikide uued filmid: Leedu «Õnneajata öö», Moldova «Kibe vilj», «Lenfilm» teos «Kaks piletit päevasele seansile», Tadžiki «26-ndat mitte tulistada». Samas demonstreeritakse ka Moskva V rahvusvahelisel filmifestivalil auhinnatud teoseid, Nõukogude-Poola filmi «Zosia» ning parimaks lastefilmiks tunnistatud Nõukogude-Jaapani filmi «Väike põgenik».

Laupäeval, 5. augustil, saab teoks üritus, millest võtavad osa kõik Pärnus viibivad filmikunstnikest külalised. Nimelt korraldatakse Pärnu staadionil filmipäev. Laupäevane ekraan on aga filmikoomikute ja komöödiafilmide pärlid.

Pärnu filminäidatava ürituste plaan on tihe ja kirev. Loodame, et see pakub kuurordlinna puhkajatele ja kõigile pärnulastele suurt huvi ja meeldivat vaheldust.

LEEDU NSV RIIKLIKUD PREEMIA

Tehti teatavaks Leedu NSV 1967. a. riiklike preemiate 42 laureaadi nimeid. Preemiad paremate tööde eest teaduse ja tehnika, kirjanduse ja kunsti valdkonnas määrati vabariigi nõukogude võimu taaskatkestamise 27. aastapäevaks.

Muu hulgas on preemiaga ära märgitud A. Gudaitis-Guzeviciuse romaan «Vandenõu». Teos, mis on pühendatud Leedu töötajate võitlusele nõukogude võimu eest, äratas uuesti ellu autorile tema noorpõlvest hästi tuntud sündmused.

Nilsama kõrge hinnangu osaliseks sai film «Taevatrepp». Selle filmi eest anti refiisõõr R. Vabalasele ja peaosatäitjale V. Bliedisele laureaadi nimetus. Preemia said ka NSV Liidu rahvakunstnik J. Kuzminskis, kes on loonud tsükli estampe leedu rahva- ja revolutsiooniliste laulude motiividel, suurepäraste vaipade looja J. Balčikonis ja helilooja S. Vainiunas oma uue kvinteti eest.

Teaduse ja tehnika alal määrati preemiad 36 autorile.

Karin Kase poleemikale kutsuva pealkirjaga artikkel «Kas koolis ongi tarvis näiteringi?» on toonud toimetusele vastukajana mitmeid kirju. Juba see näitab, et pärast koolinoorte teatrikevadet jäi õpetajatele ning teistele asjaosalistele südamele mitmeid probleeme, millele nad lahendust otsivad. Millest räägivad kirjad?

Kooli näiteringi vajalikkust

põhjendatakse paljudes kirjades, kuigi Karin Kask ei tahtnud oma kirjutises näiteringide osatähtsust õpilaste esteetilise kasvatamise suuna suhtes kahtluse alla panna, vaid sellise küsimuse esitusega pigem suunata rohkem mõtlema koolide näiteringide sisulise töö üle. Ta leidis, et «asi pole korras. Kunst on nagu põld, mis nõuab pidevat, hoolikat ja tarka harimist. Kui aga ringide töö muutub formaalseks, kui isegi ülevaatus kujuneb ürituseks ürituse enda pärast, küllap siis on midagi kusagil vilutu ka näiteringide vajalikkuse mõistmises». Ja kui nüüd õpetaja oma kirjades kõnelevad näiteringide tarvilikkusest või valdivad selle vastu, küllap siis seegi peaks rohkem selgust tooma koolide näiteringide töö korraldamisele.

Aravete 8-Kl. kooli õppealajuhataja Herbert Last kirjutab: «Kui jätkaksime koolinoorte isetegevusringidest ära näiteringi, jääks nagu midagi vajaka. Jäädav saamata esteetiline elamus, oma teatri tegemise rõõm, toredad kohtumised teatriinimestega, mida pärast õhinat meenutatakse, sõidud päristeaterisse jne. Aktiivne töö näiteringis, mängimine näidendites on kasvava põlvkonna jaoks suure väärtusega üritus. Õpilane areneb, tema tundemaailm avardub, kasvab kohuse- ja sõprustunne. Siit järeldus: koolis tuleb viljelda näitekunsti esteetilise ja kõlbelse kasvatuse eesmärkidest lähtudes. Pole tähtis, et kõikidest headest mängijatest peaksid edaspidi saama näitlejad või näitejuhid. Kooli ülesanne on eelkõige panna õpilasi mõistma ja aru saama kunstist (ka teatrikunstist).

Õpilaste suurest huvist näiteringide töö vastu jutustab Haapsalu I keskkooli õpetaja Viktor Neliku kirjutis, kus eriti kriipsutatakse alla näiteringi osa esimeste teatrielamuste andmisel paljudele õpilastele.

Päriselt ühel meelel näiteringide vajalikkuses aga ei ole. Abja keskkooli õpetaja Paul Mitt lausub oma artiklis: «Niisugusel näol, nagu nad praegusel ajal eksisteerivad, ja niisuguste tulemuste tõttu, mida nad rajoonide ülevaastustel näitasid (paljudel polnudki midagi näidata), koolide näiteringide lõviosa ennast ei õigusta. Kogu rajooni kohta ainult mõned üksikud seisavad oma ülesande kõrgusel. Linnades täpselt samuti. See asi peaks aga teistil olema.»

Ulatuslikumas kirjutises, kus vaadeldakse näiteringide moodustamise mitmeid variante koolis, tuleb Tallinna 10. keskkooli õpetaja Helju Viies järeldusele: «Arvan, et on väga hea, kui koolil on oma näitering. Näitering pole aga mõeldav ilma ringijuhita. Ent ringijuhiks ei taha harilikult keegi olla (tähelepanu väike tasu, suur ajakulu — objektivesed põhjused) ja selle taha kogu töö pidama jääbki. Iga kool kaaluge ise oma potentsiaalset võimalust ja organiseerige töö sellele vastavalt. Kui hea ringijuh on olemas, kui sellele lisanduvad hea tahe ja õpilaste aktiivsus, siis võib palju ära teha.

Kui aga küsida, kas koolis tingimata peab näitering olema, siis vastan: ei pea.

Milline on näiteringi koht, tema asend tänapäeva koolis? See sõltub ringist ja ringijuhist. On kooli, kus näitering on kõige tähtsamal kohal teiste ringidega võrreldes, kus töö keeb, kus

Veel näiteringidest

KARIN KASK «Kas koolis ongi tarvis näiteringi?»
«Sirp ja Vasar» nr. 23

mitte ainult õpilaste teadmisi avardada, vaid ka sobivalt suunata. Nendes tingimustes saaks juba üsna edukalt mõndagi ära teha. Ja ära teha mitte nii, et näha ainult kooli näiteringi koolinoorte esteetilise kasvatamise eeslinil seisvana, vaid lahendada küsimus komplekselt.

Oma kirjutise lõpul rõhutab K. Luts mõtet: «Meil on vaja lahti saada juhuslikkusest, millele vihjab sm. Kask oma artiklis: kas juhtub olema õpetaja. Ja on vaja lahti saada ka joonest, et muusikailevaatusel taunime koole, kes ei tee küllalt hästi muusikat, näitemängude ülevaatusel jälle nahutame neid, kel pole näiteringe. Ühelgi koolil pole niipalju jõudu, et kõike võiks teha hästi. Vaja on teha valik, mida võtta, mida jätta. Juttu saab olla vaid tegemisest või mittetegemisest. Mõtetu on ka koolis, kus on hea näiteringijuh, hakata äkki suure energiaga näiteks massiliselt tantsurühmi rajama.»

Mida mängida

Mitmetes kirjades on teravalt üles tõstatud repertuaariküsimused. Haapsalu I. Keskkooli õpetaja V. Nelik märkis:

«Näiliselt on asi korras: meil on tõlkenäidendeid, meil on klassikat, meil on lõpuks ka (väga vähesed) algupärandid. Tõsi, kui üheks korra otsida näidendit, siis midagi ikkagi leiab, aga kui näitering on koolis tegutsenud aastaid, siis on väga varsti näpud põhjas. Nii oleme meiegi pidanud mitmeid näidendeid korduvalt lavale tooma. Tahaks aga anda kogu aeg uut.

Mitmete koolide näiteringide juhid (mina nende hulgas) on lga-aastaseks vahetuseks küll teatrites Rahvaloomingu Majas ja ka Kunstide Valitsuses. Sealised inimesed on väga sõbralikud, kuid nendelgi jääb üle vaid käsi laiutada — pole, ei ilmu midagi uut noortele.

Aga mida me siiski igal aastal mängime? Päris mustkunstniku osavusega, mõnikord tagatäpselt kaastades, hangime repertuaari küll teistelt koolidelt, teatritelt ja mujalt. Kui kusaqil paistab midagi head ja huvitavat, jookseme torma ja rabame üksteise võidu. Meenutataku siinkohal «Ropsi» näidust paari aasta eest, Kõrvalaigil teatrikevadest napsas. Nüüd keskkooli meil Tallinna-piletid nina alt: nende «Kasuma» Kadri oli parem meie omast. Aga kui oleksime mänginud erinevaid näidendeid ja kui võrdlust ühe osalise mängus poleks olnud? Vaja on rohkem ja erinevat repertuaari.

Tein vabariigis ainult üht näitekirjanikku, kes on kirjutanud keskkooli vanemale astmele näidendi, pealegi niisuguse, kus on arvestatud koolilava tingimusi. See on Villem Gross ja siinkohal talle siliraim tänu «Nooremanna» eest. Muuseas — «Nooremanna» endas lavastanud juba kaks korda.

Nooremale koolileale ikka vahetevahel kirjutatakse midagi, keskkooli-iga on aga täiesti vaeslapse osas. Ometi tahaks keskkooli vanemale klasside õpilane näha lavale oma eakaslast, elada kaasa nende rõõmude-muredele.

Arqem unustagem, et see on iga, kus tekib sügavam huvi elu keerdsõlmede vastu, kus kujuneb ellusuhtumine ja maailmavaade. Keskkooliõpilane juurdleb maailma asjadega, üle palju sagedamini kui meie täiskasvanud. Tema otsib ja tahab leida oma tõe. Sellepärast aratavad noortes erilist huvi sügava probleemiasetusega teosed. Küllap siit tuleb otsida ka põhjust sellele tohutule huvile, mida meie koolinoored tunnevad Noorseatri «Hamleti» ja «Antigone» kaasaegsete lavastuste (Järg 7. lk.)

Miklos Gabor mängib István Szabó filmis «Isa» nimitegelast.

Spela Rozin ja Ljubiša Samardžić Jugoslaavia filmis «Soosik».

Stseen Belgia filmist «Me laulame ka neljapäeval». Esiplanil populaarne näitlejatar Marie-France Boyer.

Jäädvustatud aeg

(Algus 1. lk.)

hinnata tegelikkust. Nagu meil hiljuti linastunud Andras Kovacs «Haarang jaanuaris», nii lülitub ka István Szabó film aktiivselt müüdi purustamise ja tõeliste väärtuste jaluleseadmise käiku ning väärleb just sellepärast erilist tähelepanu.

Küll hoopis teisest vaatenurgast, kuid niasama kompromissitult läheneb probleemile noore põlvkonna oskusest eristada elu tõelisi ja näilisi väärtusi

Jugoslaavia režissöör Vladan Sljepčević filmis «Soosik». Keskkendatud kogu oma tähelepanu peategelasele (keda suurepäraselt mängib noor näitleja Ljubiša Samardžić), jälgib režissöör range psühholoogilise täpsusega tema peadpöörivat karjääri. «Noorest vihasest mehest» saab mõne aasta jooksul kõiki tänapäeva ühiskonnas vajaminevaid mängureegleid tundev tõusik, tema esialgne mäss ühiskonna puuduste vastu osutub pseudomässuks, mis peagi asendub ühiskonna huvide ja üldise heaolu riigi» legendi vastu. Seda head traditsiooni jätkab ka debütant Haro Senft oma filmiga «Nagu õlitatult». Teemaks jälle noore inimese tee kaasaegses ühiskonnas. Kuid erinevad ühiskondlikud formatsioonid sünnitavad erinevaid probleeme. Haro Senfti filmi peaprobleemiks on noore inimese võimalused leida oma koht tänapäeva jõukas, kuid konformismist läbiimbuud keskonnas. Selle keskkonna ellusuhtumine on vastuvõetamatu, aga ka kätärakas protest ei vii kuhugi. Tuleb leida tee, mis juhiks meid äärmuslikest vältides reals» positiivse eluesmärgini. Kas ja kuidas suudab noor inimene niisugust teed leida, selles seelneki küsimus.

Et noorte režissööride pealetung on maailma filmikunstis tõesti massiliseks muutunud, seda tõestas Norra režissööri Pål Løkkebergi debüüt, mis kujunes festivali üheks suuremaks ja meeldivamaks üllatuseks. «Liv» on esimesi Norra filme, mis on vaba teatralisusest ning melodramaatilisusest ja vastab täielikult filmikunsti kaasaegsele tasemele.

Väljapaistev operaatoritöö (Odd Geir Saether), omapärane dramaatiline struktuur, värskest nähtud ainekist teevad «Livist» huvitava ja isikupärase ekraaniteose. Film koosneb kahekümne kahest kindla dramaturgilise ülesehitusega, iseseisvale tähtsusele pretendeerivast episoodist, mis tervikult ühendatuna loovad mõjuva pildi ühest päevast tütarlapse elus. Probleemistik on väga sarnane kuulsale itaallase Michelangelo Antonioni teostes nähtule, kuid Pål Løkkeberg on leidnud sellele omalaadise lahenduse. Ja jälle on meil tegemist müüdi, sedapuhku moeajakirjades kaanepilditelt vastu vaatava müüdi kummutamisega, illusioonide eitamisega tõelisuse nimel.

(Järgneb)

V rahvusvahelise Moskva filmifestivali võitjad

Kunstiliste seanssfilmi konkursi žürii esimees S. Jutkevits tegi teatavaks võitjad.

Suur auhind parima kunstilise seanssfilmi eest määrati Nõukogude filmile «Ajakirjanik» ja Ungari filmile «Isa». Kuldauhinna — žürii eripreemia — sai film «Kõrvalekaldu mine» (Bulgaaria). Kuldauhind noore areneva kinematograafia parima filmi eest anti filmile «Selvas pole tähti» (Peruu). Hõbeauhind — žürii eripreemia — määrati filmile «Romanos kornetile» (Tšehhoslovakkia). Festivali hõbeauhinna said film «Westerplatte» (Poola) ja parima komöödiafilmina «Operatsioon «Püha Januarius»» (Itaalia). Veel ühe hõbeauhinna jagasid omavahel filmid «Suur valge torn» (Jaapan) ja «Hoolealune» (Jugoslaavia).

Meesosa parima täitmise eest määrati auhind Paul Scofieldile (Suurbritannia), kes on loonud Thomas More'i kuju filmis «Inimene kõigiks aegadeks». Preemiat naisosa parima täitmise eest jagasid Sandie Dennis (USA) ja Gynnet Molvig (Rootsi). Žürii audiplom loomingu eest, mille eesmärgiks on inimväärlikuse kaitsmine ja võitlus vägivalla ja rühumise vastu, anti Ameerika filmirežissööri Fred Zinnemannile.

Lühifilmide konkursi žürii otsuse luges ette R. Karmen.

Kuldauhind on määratud Vietnamil kroonika-filmidele «Ku Ti partisanid» (Lõuna-Vietnami Rahvuslik Vabastusrinne) ja «Tuulte väravas» (Vietnami DV). Hõbeauhinna said filmid «Vee hää» (Holland), «Lugu ühest vene emast» (NSV Liit), «Hanoi, teispäev, 13» (Kuuba), «Jäälinnu eraelu» (Suurbritannia). Diplomiga autustati filme «Võrkpall» (Kanada), «Mehed kaljudelt» (Tšehhoslovakkia) ja «Iiri rahva-muusika festival» (Iirimaa).

Lastefilmidest sai kuldmedali Jaapani ja NSV Liidu ühisfilm «Väike põgenik». Hõbe medali said filmid «Labakinnas» (NSV Liit), «Lastehaigused» (Ungari) ning «Kohtumised rulliskudel» (USA). Žürii audiplom määrati filmidele «Ekstentsentsid» (Jugoslaavia), «Käitumise lill» (Scome) ja «Tjorven ja Mysak» (Rootsi).

Rahvusvahelise Filmiajakirjanduse Föderatsiooni žürii määras preemia Bulgaaria filmile «Kõrvalekaldu mine». Oma sügavat lugupidamist Nõukogude filmikunstile avaldades andis žürii diplomid ka neile, kes organiseerisid V Moskva filmifestivali retrospektiivi.

Rahvusvaheline Filmitehnika Assotsiatsioon määras preemia filmile «Tõelise päevik» (Soome). Rahvusvaheline Filmisteenaristide Gild autustas preemiaga filmi «Suur jalutuskäik» (Prantsusmaa).

Rida filme märgiti ära Nõukogude Liidu ühiskondlike organisatsioonide, ajalehtede ja ajakirjade auhindadega. NSVL Kirjanike Liidu auhinna sai film «Tuul Aurés' mägedelt» (Alžeeria); NSVL Kinematografistide Liidu auhinna said filmi «Pancho Villa ustav sõdur» (Mehhiko) looja Emilio Fernandez ja vastupanuliikumise teema käsitlemise eest režissöör René Clément, NSVL Ajakirjanike Liidu auhinna said film «Leib ja roosid» (Saksa DV) ja dokumentaalfilm «Seadus» (Ungari); Nõukogude Rahukaitsekomitee auhind anti filmile «Koidik» (Tuneesia), filmile «Üks inimene rohkem» (Prantsusmaa) ja laste lühifilmile «Kromofobia» (Belgia); NSVL Noorsoo-organisatsioonide Komitee auhinna sai kunstiline film «Nguen Van Tšoi» (Vietnami DV); Pedagoogika Akadeemia ja NSV Liidu Haridus-ministeeriumi auhinna sai film «Väike põgenik» (Jaapan) ning Turisminvalitsuse auhinna film «Kiusatus tagasi tulla» (Irak).

Ajakirja «Iskusstvo Kino» auhind määrati Vietnamil filminäitlejale Thu Hienile osa eest filmis «Nguen Van Tšoi» (Vietnami DV) ning Ungari režissööridele Janos Rozsale ja Ferenc Kardasile filmi eest «Lastehaigused». Ajakirja «Sovetski Ekran» auhind määrati Poola näitlejale Pola Raksale osavõtu eest filmist «Zosia» ja Prantsuse näitlejale Bourvil'ile osavõtu eest filmist «Suur jalutuskäik».

V Moskva filmifestivali organiseerimiskomitee diplom anti India näitlejale ja režissööridele Raj Kapoorile aktiivse osavõtu eest Moskva festivalidele, samuti Rumeenia režissööridele E. Bostanile filmi eest «Naiea ja toonekurg».

Välismaa Sõpruse ja Kultuurisidemetes Arendamise Ühingute Liidu preemia sai Mongoolia film «Üleujutus». NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Kinematograafia Komitee auhind määrati Kambodza filmile «Võlutud mets».

NSVL Heliloojate Liit pani V rahvusvahelisele filmifestivalile välja preemia parima filmimuusika eest. Preemia määrati Kambodza filmi «Võlutud mets» muusika ja stsenariumi autorile prints Norodom Sianukile. (TASS)

Pressikonverentsil

Kultuuriministeeriumi kõnelesid ministri asetäitja P. Uusman ja filharmonia direktor R. Ivalo 5.—13. augustini kestvast estradiifestivalist.

See on üks üritus juubelaastat tähistavate suurest sarjast. Eesmärgiks on tutvustada vennasvabariikide estradiikunsti kõige uuemaid saavutusi.

Tallinna kõrval esinevad küllatulevad estradiiorkestrid, ansamblid ja solistid ka Tartus. Paides, Jõgeval, Jõhvis, Rakveres, Porkunis, Kohtla-Järvel ja mujal — üldse 24 kohas, 41 korral rohkem kui 150 kunstniku osavõtul.

Et võimaldada kontsertide ulatuslikumat külastamist, korraldatakse mitmed neist vabahooväljakuil.

Festivalist võtavad osa Armeenia NSV estradiiorkester, estradiiansambel «Troika» Leningradist ja «Neemeni tuled» Leedumaa, Bakuu vokaalkvartett «Gaija», riialaste «REO», Jeleua Velikanova koos ansambliga Moskva ning meie oma «Laine», filharmonia reorganiseeritud estradiiorkester, ansambel «Estonia», Heli Läats, Kalmer Tennosaar jt.

VEEL NÄITERINGIDEST

(Algus 4 lk.)

tuste vastu. Kõiksin pärast «Hamlet» vaatamist 10 klassi noortele, mille see neile meeldis, ja vastut oli hästi vananimelisele: «Sellepärast, et Panso nägi seda kaasaegselt.»

Meie noored tahavad kaasaegseid näidandaid kaasaegsetel lavastustel. «Hamlet» me ise mängima ei hakka! Aga midagi kaasaegset õpilaste elust mängiksime heameelega.

Mõned aastad tagasi erutas ja viimustas meid nii proovide, kui etenduste. A. Veitsleri ja A. Mõisleri «Hamlet» koorist 13. Erutas sest peategelase Aleksi otsinud ekslemised ja soov leida tõe olid noil aastatel iseloomuliku kalastatööd tolle aja noorte ellu suutnud Nüüd lugesime näidandit uuesti ja panime kõrvale — enam ei kõida, on vala uusi teoseid! Praegusel noortel on teised probleemid, teine ellusuhtumine.

Kanestati tahaks loota, et nüüd, kus meil on olemas kaasaegsete noorsoonäidandite tarbija. Noorsooteatri näol, meenub näitekirjanikele ka noor teatrikuuliline ja nad hakkavad kirjutama näidandeid noortele ja noortest. Küllap sealt mõned siis ka koolilavadele pudenavad.

Probleem nr. 1 — ikkagi näiteringijuhit

Et just näiteringijuhit sõltub kogu näiteringi saatus, sellest kõneldakse enamikus kirjades. Tallinna 10. keskkooli õpetaja Helju Viies märgib olukorda analüüsides: «Kes on meie koolide näiteringide juhid? Tavaliselt üks õpetajatest, kes tunneb huvi lavastatöö vastu (mõnikord juhtub, et see õpetaja on saanud vastava ettevalmistuse — kursused mõne teatri õppestudios juures), lapsevanem, kes on kunagi varem seda tööd teinud, või kutseline näitleja. Kui näiteringi juhiks õpetaja või lapsevanem, ja kui nad on õnnelikud juhuse tõttu entusiastid ja teevad oma tööd ennastalgavalt, siis asi edeneb, ring tegutseb ja tükid tuleb lavale.

Raskem olukord on näitlejast ringijuhiga. Harilikult ei pea näitlejast ringijuhid kooli tingimustele vastu ja pärast mõnekuulist katsetamist lahkuvad. See on ka täiesti mõistatav, sest kooli näiteringi juht ei ole üksnes lavastaja. Tema töö on palju raskem, võrreldes näiteringi juhiga omaaegselt. Kooli näiteringi juht peab ja tegema mitte millestki midagi. Ta peab olema eelkõige hea (!) inimene, kes ei pahan-da hialt palju, kui õpilased proovilt puuduvad; tal peab olema kannatust ja jaksu, et asendada oma isikusi puudujaid, luueta ja mängida nende osi; il-dine distsipliin, lavatehnika, kostüümid, kõõlmõeldav organiseerimistöö — kõik seda peab kooli näiteringi juht tegema üksinda. Siis on selge, et näitleja, kes on teatris harjunud teistsuguse tööstiiliga ja paremate tingimustega, ei taha enam vaeva näha ja lahku.

Tagajärg — ring laguneb ja rahvas läheb laiali.

Niisiis, näiteringi juhust oleneb palju, temast sõltub peaaegu kõik.

Aravete 8-kl. kooli õppealajuhataja H. Last aga leiab, et vaja on midagi ette võtta näiteringijuhit teadmiste täiendamiseks. «Olen paljude kolleegidega vestelnud ja jõudnud ikka ühe ja sama juurde: koolide näiteringide juhendamisele õpetajatele tuleb korraldada pikemaajaline kursus, mille käigus õpetaja saaks praktilisi oskusi ja teoreetilisi teadmisi teatrikunstist.

Tunnen, et lühiseminarid (küll tundu teatrinimeste käe all) on siiski vähesed.

Süsteemiliselt omandatud algteadmised teatrikunstist tuleb anda kõrgetemate õppeasutustest tulevatele pedagoogidele. See on mõeldav, sest praegu tuleb maal asjatundlikke näitejuhte lausa tikutulega otsida.

Koolinoorte näiteringid peavad aga jääma. Neid juhtivad suured entusiastid, kes teevad oma tööd südamega ja tahavad olla kursis kõige uuega näite-kunsti alal.

1966. a. partei ja valitsuse määruses keskkoolide tööd edasise parandamise abinõudest on alates eelolevast õppeaastast ette nähtud sisse seada iga keskkooli juurde klassikalise töö organisatsioon ametikoht. Kui sellel kohal on võimekas ja hea isetegevuslane, võime loota, et temast saab koolinoorte esteetilise kasvatuses agronom, kelle käe all istutatakse noortesse püsiv huvi kaunite kunstide (sealhulgas ka näite-kunsti) vastu.

Eelnevate probleemidega seoses väär-kirjeldus tähelepanu ka Haapsalu 1. keskkooli õpetaja V. Neliku ettepanek: «Vaja oleks mingi koordineeriva kesku-se loomine ka selle esteetilise kasvatuses lõigu — sõnakunsti valdkonnas. Küllap oleks õige taotleda sõnakunsti me-toodiku koha loomist Vabariiklikus Õpetajate Täiendusinstituudis, sest nõu ja abi me vajame nii repertuaarivali-kul kui ka materiaalse külje lahendamisel.

Kes veidigi on koolide näiteringidega tegelnud, see mõistab — abistavat keskust on vaja.»

Teatrikevadest endast

Põhjus, miks koolinoorte teatrikeva-del oli vähe publikut, tuleb panna üri-tuse organiseerijate arvele, on öeldud mitmetes kirjades. Puudus reklaam (afiisid, raadio, televisioon). Kas oli aeg sobiv teatrifestivaliks? Kas ei võiks kaalumisele võtta edaspidi teatrikeva-de korraldamist mõnes väikses keskus? Ka need on asjad, millele võiks mõelda.

Nagu näeme, on koolide näiteringide edukama töö tagamiseks vaja suuremat tähelepanu tervele küsimuste komple-ksile. Küllap siis on ka tööd viljakam ning tulemused rõõmustavamad.

Aadu Kattai polnud mõni hariduseta hilparakas, vaid labi-lõhki paberitega mees. «Mul on rahakott haridustundeid täis, raha jaoks polegi ruumi,» seletas ta poe-tagu mees, kui need olid viimast seantat-jat klappides mõista andnud, et Aadu võiks neid rubla-teiseaga tootada. Aga hariduse tugi ise algas siis, kui karja-brigadir, kelle sünnipäeva siin peetigi, ütles muuseas, et üks lüpsitüdruk saad-lavast sügisel seemendustehnikute kursustele.

Aadu Kattai pani uue sigareti põle-ma ja tundis, et nüüd on ilim aeg rääkida. Mehed istusid südasuure päi-kese eest sõstrapõõsa varjus, sügav-mõttelised näod neis nagu Ristiin Ja-hannesel lüpsikõrbes. Aadu sõnad kara-lestis nende ümber nagu rohuhiir, ja siis tuli karjabrigadir pudeliga. Me-hed mekkisid ta sisu nagu müstikat. Ja kui nad olid seda teinud, vajusid pik-kamisi looka nagu hunte raskuse all kooldunud puud, sest mõtt sai täis. Pärastlõuna oli käes, nad konutasid siin hommikust saati ja nüüd polnud enam midagi päästa. Eetide hädaldamine, vööh-olla isegi valju direktori käskkiri oli niigi kindlustatud. Praegu oli parem seda mitte meenutada.

Aadu Kattai rääkis et ta sõitis nio-kümne aastal Tallinna kinomehaa-nikute kooli, isa vanas kohvis kild nekki sokid, tükid kodus keedetud seepi ja koolitunnistus, kus ainult kehaline kasvatus oli viis (üleiläänud ained olid kõik kolmas ja mitte rohkem). Tal-linnas sai talle selgeks, mis asi on elek-ter ja linnatüdriku suudlus. Mitu päe-ras arvati ta lihtsameelselt, et see on üks ja seesama. Kuid siis leidis taibhu-kas noormees, tüdrukut koolim nimeit, kes avas ühel sügisõhtul Tondi jaama juures ta silmad nii jõuliselt, et Aadu hahenes teisel päeval tundi minna. «Iga härg käib oma vaju,» ütles too tüüp pimeduses varukades. Ja siis tei Aadu eksamid viiele ja saadeti maale kino näitama.

Aadu Kattai tüdines peatselt kolka-küllade puskarist, mootoririketest, rop-pudest lauludest, lehmavirtsu järele lõhnavaist karjatüdrukust, küntama ohjudest, madalast palgast, valutatavast peast, vanast projektorist, ahiliste saam-tusest, vihmast sügisest vändelst ja viilestest filmidest, ja kirjutas lah-kumisaavalduse.

Aadu Kattai astus traktoristide kooli. Uues kohvis olid tal katkised sokid, plikade pildid, paar taskulampi, kuid pekki polnud üldse. (Isa oli surnud südamehaiguses ja ema sissetulekut ei olnud suured.) Üheksa kuud tülitsetes ta kooli komandandiga katkirebitud voodilinnade pärast ja toimetades seinalehte, kus kõik tema tehtud karikatuured meenusid üht-aegu nii komandandi kui Oskar Lutsu. Selles koolis õpetati talle, et Ru-dolf Diesel oli õnnetu avantürist (musa-tama ta nime!) ja diiselmootor leiutati hoopis Venemaal. Veel sai ta teada, et ta isa oli elanud kogu oma elu valesti, igandjaka silmadel, kuna küllas keera ja otra siis, kui maa oli juba sula. Aadu kirjutas kõik odava täitesulepa-ga ruudulisse vihikusse üles. Ja siis tei ta eksamid viiele ja leppis lõpu-õhtul komandandiga ära.

Aadu Kattai sõitis tööle traktorija-ma. Peainsenerile meeldis tema ener-giline nägu ja enesekindel käitumine. Kolme päeva pärast pandi ta vanale ratastraktorile, mis oli tõnts ja tuim nagu kahekümnendaastane ruun. Sellest hoolimata pidi ta Aadul sisikonnas välja raputama. Aga lõunaks läks alati mag-neetu rikki ja traktor jäi kuulekalt seisma, otsekui oleks äru saanud, et Aadul on aeg kaardikotist leib ja mar-gariin välja kraamida ning lõunat süüa. Aadu magas heinaküünis, koolibussilatt peal ja jalad sügavale kuumaksläinud heinte sisse surutud, ning kirjutas koju emale, et kõik on korras, ilmadel pole ka siinkandis viga ja tervis on hea.

Septembrikuus kolis ta kolhoosi vilja-kuivatisse, kus kuulus kuivatikütaja lõ-puud arutlusi sellest, kui viletsaks on põllumajandus jäänud ja kui tumedad vennad on kõik need volinikud ja orga-nisatorid. Aadu pidas end ka uue aja põllumeheks ja oli vanamehe juttudest puudutatud. Seepärast kaitses ta mee-lehitlikult uut agrotehnikat ja oma ratastraktorit.

Aadu Kattai võeti sõjaväkke. Nüüd

suda. Siis ajas ta habeme ära, pani lipsu ette ja läks rahvast valgustama. Ta surus kindluse mõttes kae tasku-põhja ja rääkis külainimestele vaikselt häälega, et hoidku nad truubiloõrid nõest puhtad ja ärgu andku laste kätte tilkke. («Kui pomm kukub, ei tule neil ükski paberuisk ega happekoostis meel-del») Rahval oli hea meel, et äppus on nii lihtne ja mõnes kohas saab isegi nalja. Ainult üks valge peaga kooli-poiss tundis huvi vesinikupommi ehi-tuse vastu. (Kõrvalt sosistas karjanai-ne, vist pois ema: «Kalev, mis sa siitast uurid, või sulle teda veel vaja.»)

Seitse paberit

MATS TRAIT

oli tal kohvis sinisest bakelidist habe-menajamaparant, traktorijaama kom-munistlike noorte kingitud fotoalbum ja selles plikade pildid. Sõjaväekubis näitas Aadu jälle mõne aja filmi, kuni ühel päeval koperdas aparandiruumi otsene ülemus. Ta oli just te-legrammi saanud, et äärm on Valge-venes surnud; nüüd oli mees natuke viina võtnud ja tuli millegipärast lät-lasele, kelleks ta Aadut pidas, rääkima, kui kena inimene oli kadunuke. Nii-kausa ta seal oma plitsit kiskus, sele-tas ja Aadu ärale patsutas, kuni film läks põlema. Siis olid mälestused otsas ja kapten nõost kaame. Põlenud kateoa Aadu veeti haiglasse ja kapten kõn-dis ääsedes kartserisse. Aadu sai kitta jul-ge tegutsemise eest ja pandi kevadel autokooli. Seal õpetasid paar tubliit meest, üks neist oli Siberi eestlane. Õppesidul ajas Aadu kitse alla, kuid seersant ütles: nitsepo. Siis tulid eksa-mid ja Aadu Kattai teki nad viiele. («Nagu nohu,» ütles ta poe juures kus-tunud sigaretti süüdates.) Aga auto-juhiloa pani ta siidame juurde tas-kusse ja mõtles, et nüüd ei kõiguta teda ükski maru.

Aadu Kattai tuli sõjaväest koju, jef-reitori pael peal ja kohver tähi. Nii tühi, et emal tuli vesi silma. Ainult üks kabi oli venekeelse ajalehe sees ja Aadu ütles: see on seeder. Kolhoosis oli igal autol mees peal ja kinomehaani-kus ta ei tahtnud. Kavatses korra ju-ba Siberisse tagasi minna, nagu oma koju. («Jätsin Barnauli linna poja kas-vama,» sõnas ta taqasihoidlikult. «Mis see mehe käes on!») Kuid vastlapäeval toodi naabruse, sovhoosi, uus masin. Aadu oli kohe juures kui mesilane, tal oli teine liik ja masin sai temale.

Aadu Kattai saadeti rajooni õhukait-seinstruktorite kursustele. «Kukepea! Üks õhk-maa kõik!» arvas Aadu ja läks metsa puid tegema. Nädala pärast sõitis ta bussiga linna ja tegi instruktorieksa-mi viiele. («Mina ei oska nüüd gaasi-maski pähe tõmmata,» ühmas ta põlg-likult ja sülitas sõstrapõõsas magajate poole.) Mõne nädala pärast tuli rajoon-nist kiri ja ümbrikul seisis: Kod. Kat-tai, Aadu Jakobi pg. Ja veel: Isiklikult. Väga kiire.

Aadu Kattai luges kirja läbi ja las-kis direktoril inimesed kontorisse kut-

Aadu Kattai hakkas naist võtma. Tüdruk oli meiereis laborant, tal oli sile nägu ja kena säärejooks, aga ise oli sõjakas nagu bussikonduktor. Mis seal ikka. Nüüd polnud Aadule vaja enam kohvreid ega isegi plikade pilte, vaid voodit ja näpistange. Näpistange, et naise suuvärki natuke koomale pigis-tada (oli sile ja sale, vile ja nalle, aga suu oli võimatu). Pulmas löödi kaks nõuu üles ja üks akordion jäi koge-mata autoratta alla. Ja pruutpaar lasti magama ülejäärgmisel hommikul kell viis.

Aadu Kattai määris kombaini ära, pani kiirihmad ja ketid peale ja läks vilja koristama. Autod vedasid punk-rist teri, Aadu vaatas neile tolmust punetavate silmadega järele, pures kaardikotist leiba ja pekki ning mõl-es. Teda hunitasid äkki riigi ja üksik-isiku vahekorrad. Aga ühel ennelõunal tuli piirkonnavoliik otse põllule asja-uurima — üks punkritiis otra oli kadu-nud. Võta kinni või lauta käsi, mis see enam aitab! Kõige väiksem mees on alati kõige suurem süüdlane. Mätsiti mis mätsiti, aga seltsimehelikust koh-tust ei andnud välja rahelda. Peeti kõnet, noomiti ja hoiatati nina Aadu katsus, kas ta autojuhiloa on ikka veel taskus. Siis ütles Aadu traagilise häälega viis korda, et tema pole süüdi. («Olemuste asi, kust ku-rat mina tean, kelle linnasteks villi viidi,» hüüdis Aadu val-justi sõstrapõõsasse. Üks korvan ajas pea püsti ja jäi kuulutama, see oli laa-juhataja — seltsimeheliku kohtu esi-mees.)

Aadu Kattai läks talvel rahvamaja fotoringi. Seal tehti palju nalja, kuid pildistamine sai ka selgeks. Naine kät-satas kodus, et toas on kõik kohad vanne, potsikuid ja märgi pilte täis. Aadu näitas küllaleule tuliuisi näpit-said ja ütles: naksti. Naine jäi vait ja läks meiereisse piimaproove tegema. Kord jäi noor Aadu kogemata ilmuti. Aadu Kattai ei teadnud, mis teha, läks dhmi täis ja ütles: Joo kinnitit ka. Poiss jõi, ja temast kasvab kange mees. («Kui kõige esimene Aaduvis Barnauli lin-nast ükskord siia külla tuleb, siis ta näeb, et meil on ka mehi. Jajah!») Siis tei Aadu iseseisvalt ühe laari pilte ja ringijuhendaja ütles: väga hea. Tunnis-

tuseblankette polnud ja seetõttu sai kuues paber natuke mõrk. («Ei tea, kas tolles kirjuses pudelis ka veel midagi on?»)

Aadu Kattai oli ärska loomuga mees ja luges ajalehte. Lehes kirjutati para-jasti vahavärsist. (Ühed häiskasid, et see on enneolematu jumalate kunst, teised hädaldasid, et ideoloogiat on ohus. Aadu luges uue luule parimaid näiteid ja leidis, et luuletamine on üks lihtsamad ametid, mida võib ette ku-jutada. Ühel laupäeval, kui aku oli laa-dimas, generaator mõnusalt surises ja Aadu oli töökojas ihuikis, hakkas ta asjaan peale.

«Elu on niikui lõppematu kettilekanne. Kes jääb varrukast pidi hammaste vahela,

on pintsakust ilma või teeb püksid täis.» Kirjutas Aadu ruudulisse taskuraa-matusse ja mõtles tusalist, et polnud varem sellist tulust tööd õppinud. Vaimusilma ees nägi ta juha limusini maja taga garaažis. (Laojuhataja mõt-ted olid peas puntras nagu superraadio skeem; ta uinus uuesti. Must kõrbes mmandus hetkeks ta punasele lohma-kale ninale ja lendas kohe igavledes mi-nema.) Kõige paremini tulid värssid väl-ja, kui ta oli viina võtnud ja naine tööl. Kevadepole, kui automootor pol-nud veel remonditehasest tagasi saabu-nud ja Aadul oli rohkem vaba aega, kirjutas ta mõned enda arust kobeda-mad lood puhtalt ümber ja pani posti. Kahe nädala pärast tuli kiri, mis algas tõnuga, jätkus õpetliku ilolekuga ja lõppes ebamääraselt: Kirjutage meile isetegevusest ja noorsookohvikust! Usse! Sõnas Aadu ja viskas kirja pliiidi alla. Linnas käies astus ta toimetusse. (Sõstrapõõsast kostis üksmeelne nors-kamine.) Lomakas hallilakkiline toi-metaja tuli nagu lõvi talle koridoris vastu. Alguks rääkis ta viisakalt pä-rast pilidus võõrsõnu nagu kevadilke — oli vist haritud mees — ja lõpp jäi jälle ähmaseks: Teinekord astuge sisse! Nüüd läks Aadul kops üle maksa. «Se-da ei ole,» lausut ta kannatamatult ja küsis toimetajalt raha. Lehemees rapu-tas halli lakka, viis autotuhi oma kabi-netti, sibilis natuke aega sahtlis Aadu tundis ta käes oma sinkja postpaberi ära.

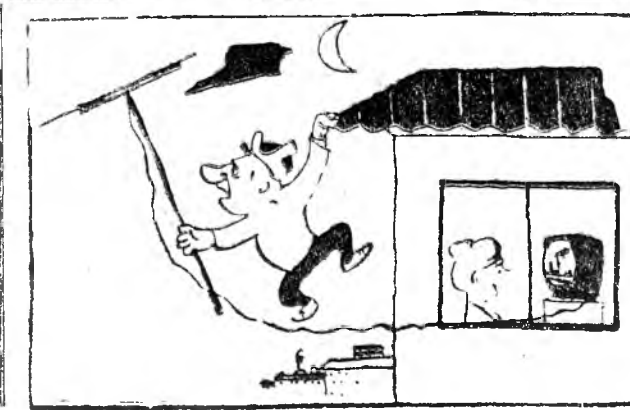
Mu vitsaauto, änn ei arm. Viin kuinga kurku loputab. Eit kõõpis nireseb kui parm ja vastu tahti koputab ...

«Nii. Kas see on luule?» küsis toime-taja. Aadu väikis. «Mis see on?» küsis hall-lakk jälle, seekord palju ähvarda-vamat, kuid lõulakka ei raputanud. «See on rämps, vabandage väga. Võtsite Koidula imekõrni luuletuse, panite isa-ma asemele räpse auto ja arvate, et kõik küll ...» Juba esimese parina jä-rel oli Aadul selge, et rahast tuleb vä-hemalt seekord suu puhtaks pühkida. Ta nekkis kateon ja sõnas: Usse! Kuid auväärt mees jättas oma juttu veelgi innukamalt. Seejärel tõusis Aadu Kat-tai püsti ja hüüdis: head aega. Keskin-nas tuli talle vastu koolivend, kes oli heeringapüügis ja just Tallinna ron-git maha saanud. Järgmisel hommikul ärkasid nad tsemendil ja said viisteist päeva. Ja siis anti neile paber, ja see polnud kuigi meeldiv. Kuid autojuhiloa olid tal siiski alles ja seda ei maksa unustada. («Enam kunagi, mitte kunagi, enam kunagi ma ei ... mitte kunagi ... jäh.»)

Aadu Kattai tund oli tulnud. Pude-lid olid tähtsad, mehed täis ja päike kuum. Talle tuli peale tinnane väsimus ja kõik näis korraga mõttetu.

Aadu Kattai sassisjukseline pea va-jus suure takia alla. Iai tolmunud leht varjas näo. Autojuht tegi korraaks gri-massi ja siis jäi kõik nii vaikseks, et müüja tuli tagatreppile vaatama, mis on juhtunud.

Aga mida võib juhtuda Eestimaa, kui mehed on heina-ajal lihtsalt pur-jus?

TELEHUUMORIT.

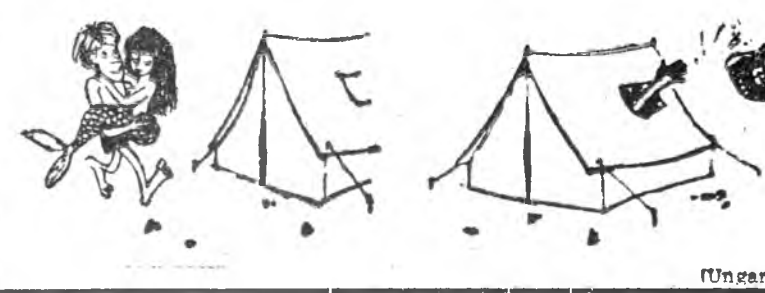
«Pilt on nüüd väga hea. Ara enam liiguta.» (Slovak)

HUUMORIT

«Pafun vabandust, sõõklas algab lõunava heaseq.»

A. Vassilenko loonistus. (Pereits)

(Ungari)

«Ja räägitakse veel, et roheline tuli mõjub inimesele rahustavalt.» I. VAINO

Esimä sõnadeta.

O. Atjõistõev loonistus (Pereits)

